

Ekonomické důsledky pana Churchilla

Poprvé publikováno pod názvem „The Economic Consequences of Mr. Churchill“ (1925).

5. Hospodářské důsledky pana Churchilla (1925)^[1]

(i) *Klamání pana Churchilla*

Politika zlepšování devizové hodnoty libry šterlinků až na její předválečnou hodnotu ve zlatě z hodnoty asi o 10 % nižší znamená, že kdykoli něco prodáváme do zahraničí, buď musí zahraniční kupující zaplatit o 10 % *více ve svých penězích*, nebo musíme přijmout o 10 % *méně v našich penězích*. To znamená, že musíme snížit naše ceny v librách šterlinků za uhlí, železo, lodní náklady nebo cokoli jiného o 10 %, abychom byli na konkurenční úrovni, pokud ceny jinde nestoupnou. Politika zlepšení směnného kurzu o 10 % tedy zahrnuje snížení příjmů našeho exportního průmyslu v librách šterlinků o 10 %.

Kdyby tato průmyslová odvětví zjistila, že jejich výdaje na mzdy, dopravu, sazby a všechno ostatní současně klesají o 10 %, mohla by si dovolit snížit ceny a nebyla by na tom hůře než dříve. Ale to se samozřejmě neděje. Protože používají a jejich zaměstnanci spotřebovávají všechny druhy výrobků vyráběných doma, není možné, aby snížily své ceny o 10 %, pokud mzdy a výdaje v domácím průmyslu obecně neklesly o 10 %. Mezitím se slabší exportní odvětví dostávají do bankrotového stavu. Pokud nedojde k poklesu hodnoty samotného zlata, nemůže jejich postavení napravit nic jiného než všeobecný pokles všech domácích cen a mezd. Politika pana Churchilla, která měla zlepšit směnný kurz o 10 %, se tedy dříve či později stala politikou, která snížila mzdy každého člověka o 2 libry št. Kdo chce cíl, chce i prostředky. Před vládou nyní stojí lechtivý úkol provést své vlastní nebezpečné a zbytečné rozhodnutí.

Odklon od rovnováhy začal v říjnu minulého roku (1924) a postupoval krok za krokem se zlepšováním směnného kurzu - vyvolaným nejprve očekáváním a pak skutečností obnovení zlata, a nikoli zlepšením vnitřní hodnoty libry šterlinků.^[2] Předseda Board of Trade prohlásil v Dolní sněmovně, že účinek obnovení zlatého standardu na náš vývozní obchod byl „veskrze příznivý“. Kancléř státní pokladny vyjádřil názor, že návrat ke zlatému standardu není za stav věcí v uhelném průmyslu zodpovědný o nic více než Golský proud. Tyto výroky jsou z říše perliček. Ministři mohou tvrdit, že obnovení zlata stojí za oběť a že tato oběť je dočasná. Mohou také pravdivě tvrdit, že průmyslová odvětví, která nejvíce pociťují vítr, mají vlastní soukromé potíže. Působí-li *obecná* příčina, převrátí se ta, která jsou slabá z jiných důvodů. Protože však epidemie chřipky odnáší jen ty, kdo mají slabé srdce, není přípustné říkat, že chřipka je „jen ku prospěchu“ nebo že nemá na úmrtnosti větší podíl než Golský proud.

Účinek je o to závažnější, že jsme před rokem nebyli bez potíží. Zatímco k tomuto datu byly šterlinková mzda a šterlinková výše životních nákladů v souladu s hodnotami ve Spojených státech, ve srovnání s některými evropskými zeměmi byly již příliš vysoké. Bylo také pravděpodobné, že některá naše exportní odvětví jsou nadměrně zásobena jak zařízeními, tak pracovní silou, a že určitý přesun kapitálu a lidí do domácích odvětví je žádoucí a z dlouhodobého hlediska dokonce nevyhnutelný. Již nyní jsme tedy měli nepříjemný problém a jedním z argumentů proti zvyšování mezinárodní hodnoty libry šterlinků byla skutečnost, že se tím značně prohluboval, místo aby se

zmírňoval existující nepoměr mezi vnitřními a vnějšími hodnotami, a že tím, že nás to zavazovalo k období deflace, se nutně odkládala aktivní opatření na rozšíření kapitálu doma, která by mohla usnadnit přesun pracovních sil do domácích odvětví. Britské mzdy měřené ve zlatě jsou nyní o 15 % vyšší než před rokem. Zlaté životní náklady v Anglii jsou nyní tak vysoké ve srovnání s tím, co je v Belgii, Francii, Itálii a Německu, že dělníci v těchto zemích mohou přijmout o 30 procent nižší zlatou mzdu, než jakou dostávají naši dělníci, aniž by tím vůbec utrpěla výše jejich reálných mezd. Jaký div, že naše exportní obchody mají potíže!

Naše exportní odvětví trpí, protože jsou *první*, po nichž se žádá, aby přijaly desetiprocentní snížení. Kdyby *všichni* současně přijímali podobné snížení, životní náklady by klesly, takže nižší peněžní mzda by představovala téměř stejnou reálnou mzdu jako dříve. Ve skutečnosti však neexistuje žádný mechanismus, který by umožnil současné snížení. Záměrně zvýšit hodnotu šterlinků v Anglii tedy znamená vést postupně boj s každou jednotlivou skupinou bez vyhlídky na spravedlivý konečný výsledek a bez záruky, že silnější skupiny nezískají na úkor slabších.

Nelze očekávat, že dělnické třídy pochopí lépe než vládní ministři, co se děje. Ti, kteří jsou napadeni jako první, čelí poklesu své životní úrovně, protože životní náklady neklesnou, dokud nebudou úspěšně napadeni i všichni ostatní; a proto jsou oprávněni se bránit. Třídy, které jsou jako první vystaveny snížení peněžních mezd, také nemohou mít záruku, že toto snížení bude později kompenzováno odpovídajícím poklesem životních nákladů a nepůjde ve prospěch některé jiné třídy. Proto jsou povinny vzdorovat tak dlouho, dokud mohou; a musí to být válka, dokud nebudou ti ekonomicky nejslabší poraženi na hlavu.

Tento stav není nevyhnutelným důsledkem snížené schopnosti produkovat bohatství. Nevidím důvod, proč by se při dobrém hospodaření musely reálné mzdy v průměru snižovat. Je to důsledek chybné měnové politiky.

Tyto argumenty nejsou argumenty proti zlatému standardu jako takovému. To je samostatná diskuse, které se zde nebudu dotýkat. Jsou to argumenty proti tomu, aby bylo obnoveno zlato v podmínkách, které vyžadovaly podstatné přizpůsobení všech našich peněžních hodnot. Kdyby pan Churchill obnovil zlato stanovením nižší parity, než byla ta předválečná, nebo kdyby počkal, až se naše peněžní hodnoty upraví na předválečnou paritu, pak by tyto konkrétní argumenty neměly žádnou váhu. Ale tím, že udělal to, co udělal za skutečných okolností loni na jaře, si jen koledoval o potíže. Zavázal se totiž k tomu, že bude tlačit dolů peněžní mzdy a všechny peněžní hodnoty, aniž by tušil, jak to udělat. Proč udělal takovou hloupost?

Částečně snad proto, že nemá instinktivní úsudek, který by mu zabránil dělat chyby; částečně proto, že když mu tento instinktivní úsudek chyběl, byl ohlušen halasnými hlasy konvenčních financí; a především proto, že byl vážně oklamán svými odborníky.

Domnívám se, že jeho odborníci se dopustili dvou závažných chyb. Především mám podezření, že špatně odhadli míru špatného přizpůsobení peněžních hodnot, které by vyplynulo z obnovení zlaté parity libry šterlinků před válkou, protože se zabývali indexovými čísly cen, která byla pro danou věc irelevantní nebo nevhodná. Chcete-li zjistit, zda se hodnoty libry šterlinků přizpůsobují zlepšení směny, je zbytečné zabývat se například cenou surové bavlny v Liverpoolu. Ta se *musí* přizpůsobit pohybu směny, protože v případě dovážené suroviny se parita mezinárodních hodnot nutně udržuje téměř z hodiny na hodinu. Není však rozumné z toho vyvozovat, že peněžní mzdy přístavních dělníků nebo charwoman a náklady na poštovné nebo na cestování vlakem se také přizpůsobují z hodiny na hodinu podle zahraničních burz. Přesto se domnívám, že právě to ministerstvo financí

dělalo. Srovnávalo obvyklá čísla velkoobchodních indexů u nás a v Americe, a protože jsou nejméně ze dvou třetin tvořena surovinami mezinárodního obchodu, jejichž ceny se nutně přizpůsobují burzám, skutečný rozdíl vnitřních cen byl rozmělněn na zlomek jeho skutečné hodnoty. To je vedlo k tomu, že se domnívali, že rozdíl, který je třeba překlenout, je možná 2 nebo 3 %, místo skutečného čísla 10 nebo 12 %, které udávala čísla indexů životních nákladů, úrovně mezd a cen našeho průmyslového vývozu - kteréžto indexy jsou pro tento účel mnohem lepším hrubým vodítkem, zejména pokud se vzájemně shodují, než čísla indexů velkoobchodních cen.

Domnívám se však, že experti pana Churchilla také nepochopili a podcenili technickou obtížnost, s jakou lze dosáhnout všeobecného snížení vnitřních hodnot peněz. Když zvýšíme hodnotu libry šterlinků o 10 %, převedeme asi 1 000 000 000 liber št. do kapes rentiérů z kapes nás ostatních a zvýšíme skutečné břemeno státního dluhu asi o 750 000 000 liber št. (čímž vymažeme přínos všech našich pracovních příspěvků do Sinking Fund od války). To, co je dost špatné, je nevyhnutelné. Nebyly by však žádné další špatné důsledky, kdyby jen existoval nějaký způsob, jak dosáhnout současného snížení všech ostatních peněžních plateb o 10 %; po dokončení tohoto procesu by každý z nás měl téměř stejný reálný příjem jako dříve. Domnívám se, že mysl jeho poradců stále žila v imaginárním akademickém světě, obývaném redaktory City, členy Cunliffových a měnových výborů *et hoc genus omne*, kde nezbytné úpravy vyplývají „automaticky“ ze „zdravé“ politiky Bank of England.

Teorie spočívá v tom, že deprese ve vývozních odvětvích, která jsou bezpochyby zasažena jako první, spojená v případě potřeby s drahými penězi a omezením úvěrů, se rovnoměrně a poměrně rychle *rozšíří* po celé společnosti. Vyznavači této teorie nám však neříkají srozumitelně, jak k tomuto šíření dochází.

Pan Churchill požádal Výbor pro měnu ministerstva financí, aby mu v těchto otázkách poradil. Ve svém rozpočtovém projevu prohlásil, že jejich zpráva „obsahuje rozumné shrnutí argumentů, které přesvědčily vládu Jeho Veličenstva“. Jejich argumenty - pokud se jejich vágní a žertovné úvahy tak dají nazvat - si může každý přechíst. To, co měli říci, ale neřekli, lze vyjádřit následovně

„Peněžní mzdy, životní náklady a ceny, které požadujeme za náš vývoz, se nepřizpůsobily zlepšení směnného kurzu, které již přineslo očekávání, že v souladu s Vašimi opakovanými prohlášeními obnovíte zlatý standard. Jsou asi o 10 % příliš vysoké. Pokud tedy stanovíte směnný kurz na této zlaté paritě, musíte buď vsadit na růst cen zlata v zahraničí, který přiměje cizince platit za náš vývoz vyšší cenu zlata, nebo se zavazujete k politice, která bude v nezbytné míře nutit ke snižování peněžních mezd a životních nákladů.

„Musíme vás upozornit, že tato druhá politika není snadná. Určitě s sebou přinese nezaměstnanost a průmyslové spory. Pokud, jak si někteří lidé myslí, byly reálné mzdy již před rokem příliš vysoké, je to tím horší, protože výše nutného snížení mezd v penězích bude o to větší.

„Sázka na růst cen zlata v zahraničí může být docela pravděpodobně úspěšná. V žádném případě to však není jisté a je třeba být připraven i na druhou eventualitu. Pokud se domníváte, že výhody zlatého standardu jsou natolik významné a naléhavé, že jste ochotni riskovat velkou nepopularitu a přijmout přísná administrativní opatření, abyste je zajistili, bude vývoj událostí pravděpodobně následující:

„Pro začátek dojde k velké depresi ve vývozních odvětvích. To samo o sobě bude užitečné, protože to vytvoří atmosféru příznivou pro snížení mezd. Životní náklady poněkud poklesnou. To bude také užitečné, protože to poskytne dobrý argument ve prospěch snížení mezd. Nicméně životní náklady

neklesnou dostatečně, a proto exportní odvětví nebudou moci dostatečně snížit své ceny, dokud neklesnou mzdy v chráněných odvětvích. Mzdy v chráněných odvětvích neklesnou jen proto, že v nechráněných odvětvích je nezaměstnanost, proto budete muset zajistit, aby byla nezaměstnanost i v chráněných odvětvích. Způsob, jak toho dosáhnout, bude omezení úvěrů. Prostřednictvím omezení úvěrů ze strany Anglické banky můžete záměrně zesilovat nezaměstnanost na libovolnou míru, dokud mzdy neklesnou. Až bude tento proces dokončen, klesnou i životní náklady a my pak budeme s trochou štěstí tam, kde jsme byli před začátkem.

„Měli bychom vás varovat, i když to možná trochu přesahuje naši oblast, že nebude politicky bezpečné přiznat, že záměrně zvyšujete nezaměstnanost, abyste snížili mzdy. Budete tak muset přičítat to, co se děje, všem možným příčinám kromě té pravé. Odhadujeme, že mohou uplynout asi dva roky, než bude pro vás bezpečné vyslovit na veřejnosti jediné pravdivé slovo. Do té doby buď skončíte ve funkci, nebo bude úprava tak či onak provedena.“

(ii) Obchodní bilance a Bank of England

Důsledkem vysoké směnné relace je snížení šterlinků jak u dovozu, tak u vývozu. Výsledkem je jak podpora dovozu, tak odrazení od vývozu, což obrací obchodní bilanci v náš neprospěch. Právě v této fázi se začíná zajímat Bank of England, protože kdybychom nic nepodnikli, museli bychom nepříznivé saldo zaplatit zlatem. Anglická banka proto použila dva účinné prostředky. Prvním prostředkem je kladení překážek našim obvyklým půjčkám do zahraničí prostřednictvím embarga na zahraniční půjčky a v poslední době také na koloniální půjčky; druhým prostředkem je povzbuzování Spojených států, aby nám půjčovaly peníze, a to udržováním bezprecedentní situace, kdy je směnečný kurz v Londýně o 1 % vyšší než v New Yorku.

O účinnosti těchto dvou metod vyrovnání našeho účtu není pochyb - domnívám se, že by mohly zůstat účinné po značně dlouhou dobu. Začínáme totiž s velkou rezervou síly. Před válkou byla naše schopnost půjčovat do zahraničí podle Board of Trade asi 181 000 000 liber, což při současné cenové úrovni odpovídá 280 000 000 liber; a dokonce i v roce 1923 odhadovala Board of Trade náš čistý přebytek na 102 000 000 liber. Protože nové zahraniční investice nepřinášejí žádný okamžitý zisk, vyplývá z toho, že můžeme snížit náš vývoz o 100 000 000 liber ročně, aniž by nám hrozilo nebezpečí platební neschopnosti, pokud o stejnou částku snížíme naše zahraniční investice. Pokud jde o zachování zlatého standardu, je lhostejné, zda máme zahraniční investice za 100 000 000 liber št. nebo nezaměstnanost za 100 000 000 liber št. Jestliže ti, kdo dříve produkovali vývoz, ztratí práci, zůstane přesto naše finanční rovnováha dokonalá a guvernér Anglické banky neriskuje ztrátu zlata za předpokladu, že úvěry, které byly dříve spláceny ve formě tohoto vývozu, budou ve stejné míře omezeny. Kromě toho je náš úvěr jako dlužníka stále velmi dobrý. Platíme-li dostatečně vysoký úrok, můžeme nejen pokrýt případný schodek, ale guvernér si může navíc vypůjčit jakékoli množství zlata, které ho bude bavit zveřejňovat ve svém týdenním výkazu.

Předseda obchodní rady vypočítal, že během roku, který skončil v květnu loňského roku, pravděpodobně nedošlo ke skutečnému deficitu našeho obchodního účtu, který byl přibližně čtvrtcový. Pokud je tento údaj správný, musí být nyní schodek značný. Kromě toho je embargo na zahraniční investice úspěšné jen částečně. Nemůže zadržet všechny typy zahraničních emisí a nemůže zabránit britským investorům v nákupu cenných papírů přímo z New Yorku. Zde tedy přichází na řadu další prostředek Bank of England. Udržováním diskontních sazeb v Londýně s dostatečným rozpětím nad diskontními sazbami v New Yorku může přimět newyorský peněžní trh, aby půjčil londýnskému peněžnímu trhu dostatečnou částku k vyrovnání našeho obchodního

deficitu i zahraničních investic, které britští investoři navzdory embargu stále nakupují. Kromě toho, když jsme jednou nabídli vysoké úrokové sazby, abychom přilákali prostředky z newyorského trhu krátkodobých půjček, musíme v nich pokračovat, i když nemáme potřebu zvyšovat naše výpůjčky, abychom si udrželi to, co jsme si již vypůjčili.

Nicméně politika udržování peněžních sazeb v Londýně na úrovni, která přiláká a udrží úvěry z New Yorku, se ve skutečnosti v žádném důležitém ohledu neliší od francouzské politiky, kterou jsme tolik odsuzovali, totiž podpory burzy pomocí úvěrů od společnosti J. P. Morgan. Naše politika by se od francouzské lišila pouze tehdy, kdyby vysoká diskontní sazba neměla za cíl pouze přilákat americké peníze, ale byla by také součástí politiky omezování úvěrů doma. Tomuto aspektu se nyní musíme věnovat.

Platit za nezaměstnanost tím, že se z úvěrové země stane země, která si půjčuje, je nepochybně katastrofální a nepochybuji, že orgány Bank of England tento názor sdílejí. Nelíbí se jim embargo na zahraniční emise a nelíbí se jim, že musí přitahovat peníze na krátkodobé půjčky z New Yorku. Mohou tyto věci dělat, aby získaly prostor k dýchání; ale pokud chtějí dostat svým vlastním zásadám, musí tento prostor využít k provedení toho, čemu se eufemisticky říká „zásadní úpravy“. S ohledem na tento cíl je v jejich moci pouze jeden krok, a to omezení úvěrů. To je za daných okolností ortodoxní politika zlaté strany; nepříznivá obchodní bilance naznačuje, že naše ceny jsou příliš vysoké a způsob, jak je snížit, je drahé peníze a omezení úvěrů. Až tento lék vykoná své, nebude již třeba omezovat zahraniční úvěry nebo si půjčovat v zahraničí.

Co to tedy znamená ve srozumitelné řeči? Naším problémem je snížit peněžní mzdy a jejich prostřednictvím životní náklady s tím, že až se kruh uzavře, budou reálné mzdy stejně vysoké nebo téměř stejně vysoké jako dříve. Jakým *způsobem* omezení úvěrů tohoto výsledku dosáhne?

Nijak jinak než záměrným zvyšováním nezaměstnanosti. Cílem úvěrové restriktce je v takovém případě odejmout zaměstnavatelům finanční prostředky na zaměstnávání pracovní síly na stávající úrovni cen a mezd. Tato politika může dosáhnout svého cíle pouze neomezeným zvyšováním nezaměstnanosti, dokud nebudou dělníci ochotni přijmout nezbytné snížení peněžních mezd pod tlakem tvrdých faktů.

To je takzvaná „zdravá“ politika, která je požadována jako důsledek neuváženého činu vázání libry šterlinků na hodnotu zlata, kterou dosud - měřeno její kupní silou vůči britské práci - neměla. Přesto je to politika, od níž musí každý humánní a rozumný člověk ustoupit. Pokud mohu soudit, guvernér Bank of England se jí straní. Ale co má dělat, když se svou spálenou lodí plave mezi ďáblem a hlubokým mořem? V současné době, jak se zdá, dělá kompromisy. Polovičatě uplatňuje „zdravou“ politiku; vyhýbá se nazývat věci pravými jmény; a doufá - to je jeho nejlepší šance - že se něco objeví.

Bank of England pracuje s takovou mírou utajení a s takovým množstvím zatajování důležitých statistických údajů, že nikdy není snadné přesně říci, co dělá. Omezení úvěrů, které již platí, bylo provedeno několika způsoby, které jsou částečně nezávislé. Za prvé je to embargo na nové emise, které pravděpodobně zpomaluje normální tempo oběhu peněz; dále byla v březnu zvýšena bankovní sazba; nedávno byla tržní sazba zvýšena blíže k bankovní sazbě; a konečně - což je ze všeho nejdůležitější - banka manévruje se svými aktivy a pasivy tak, aby snížila množství hotovosti, které mají clearingové banky k dispozici jako základ pro úvěr. Toto poslední je základním nástrojem omezení úvěrů. Nejsou-li k dispozici přímé informace, nejlépe odrážejí výši této restriktce vklady zúčtovacích bank. Jejich klesající tendence naznačuje určitý významný stupeň restriktce. Vzhledem

k sezónním výkyvům a umělému charakteru výnosů ke konci června však zatím nelze přesně odhadnout, jak velké restriktci došlo v posledních třech měsících. Pokud lze soudit, výše přímé restrikce zatím není značná. Nikdo však nedokáže říci, o kolik větší restrikce může být nutná, pokud budeme pokračovat v dosavadním směru.

Nicméně i tato omezená opatření jsou podle mého názoru zodpovědná za významnou část nedávného zesílení nezaměstnanosti. Úvěrová restrikce je neuvěřitelně mocný nástroj a i její malá míra je velmi účinná - zvláště za okolností, kdy je zapotřebí opačného postupu. Politika záměrného prohlubování nezaměstnanosti s cílem vynutit si snížení mezd již částečně platí a tragédie naší situace spočívá v tom, že z mylného stanoviska, které bylo oficiálně přijato, je tento postup teoreticky ospravedlnitelný. Žádná část dělnictva nebude ochotna přijmout nižší mzdy pouze v reakci na sentimentální projevy pana Baldwina, jakkoli upřímné. Snížení mezd je závislé na tlaku nezaměstnanosti, stávek a výluk, a abychom si tento výsledek zajistili, záměrně nezaměstnanost prohlubujeme.

Anglická banka je nucena omezovat úvěry podle všech pravidel hry na zlatý standard. Postupuje přitom svědomitě a „rozumně“. To však nic nemění na skutečnosti, že udržování přísného omezení úvěrů - a nikdo nebude popírat, že to banka dělá - nutně znamená za současných podmínek v této zemi prohlubování nezaměstnanosti. To, co dnes potřebujeme k obnovení prosperity, je politika snadného úvěrování. Chceme povzbudit podnikatele, aby se pouštěli do nových podniků, a ne je od toho odrazovat, jak to děláme. Deflace nesnižuje mzdy „automaticky“. Snižuje je tím, že způsobuje nezaměstnanost. Správným cílem drahých peněz je omezit počínající konjunkturu. Běda těm, jejichž víra je vede k tomu, že je používají k prohloubení deprese!

Jako oběť naší měnové politiky bych nad jiné vyzdvihl uhlí. Na druhou stranu je jistě pravda, že důvodem, proč uhelný průmysl představuje pro oko tak chmurný obraz, jsou jiné potíže, které oslabily jeho odolnost a neponechaly mu rezervu sil, s níž by mohl podpořit nové neštěstí.

Za těchto okolností majitelé dolů navrhuji, aby se propast překlenula snížením mezd bez ohledu na snížení životních nákladů - to znamená snížením životní úrovně horníků. Tuto oběť mají přinést, aby vyhověli okolnostem, za které nenesou žádnou odpovědnost a které nemohou ovlivnit.

Je vážnou kritikou našeho způsobu řízení ekonomických záležitostí, že se někomu zdá, že je to rozumný návrh, ačkoli je stejně nerozumné, aby ztráty nesl majitel kolchozu, s výjimkou zásady, že je to kapitalista, kdo nese riziko. Kdyby se horníci mohli svobodně převést do jiných odvětví, kdyby se kolchozník bez práce nebo s nedostatečnou mzdou mohl nabídnout jako pekař, zedník nebo železniční poslíček za nižší mzdu, než je v těchto odvětvích nyní běžná, byla by to jiná věc. Ale jak je známo, nejsou tak svobodní. Stejně jako jiným obětem ekonomické transformace v minulých dobách je třeba horníkům nabídnout volbu mezi hladověním a podřízeností, přičemž plody jejich podřízenosti mají připadnout ve prospěch jiných tříd. Ale vzhledem k zániku účinné mobility pracovních sil a konkurenční úrovně mezd mezi jednotlivými odvětvími si nejsem jist, zda na tom nejsou v některých ohledech hůře, než byli jejich dědové.

Proč by měli horníci trpět nižší životní úrovní než jiné třídy dělníků? Možná jsou to líní, nic nedělající lidé, kteří nepracují tak tvrdě a tak dlouho, jak by měli. Existuje však nějaký důkaz, že jsou línější nebo neschopnější než ostatní lidé?

Z hlediska sociální spravedlnosti není důvod pro snížení mezd horníků. Jsou to oběti ekonomického Juggernauta. Na vlastní kůži představují „zásadní úpravy“, které zkonstruovaly ministerstvo financí a Bank of England, aby uspokojily netrpělivost otců City a překlenuly „mírnou propast“ mezi 4,40 a

4,86 dolaru. Jsouto (a další, které budou následovat) „mírné oběti“, které jsou stále nezbytné k zajištění stability zlatého standardu. Osud horníků je prvním, ale ne - pokud nebudeme mít velké štěstí - posledním z ekonomických důsledků pana Churchilla.

Pravdou je, že stojíme uprostřed cesty mezi dvěma teoriemi ekonomické společnosti. Jedna teorie tvrdí, že mzdy by měly být stanoveny s ohledem na to, co je „spravedlivé“ a „přiměřené“ mezi třídami. Druhá teorie - teorie ekonomického Juggernauta - tvrdí, že mzdy by měly být stanoveny ekonomickým tlakem, jinak nazývaným „tvrdá fakta“, a že náš obrovský stroj by se měl řídit dál, pouze s ohledem na jeho rovnováhu jako celku a bez ohledu na náhodné důsledky cesty pro jednotlivé skupiny.

Zlatý standard se svou závislostí na čisté náhodě, vírou v „automatické úpravy“ a obecnou bezohledností k sociálním detailům je základním symbolem a modlou těch, kteří sedí v nejvyšších patrech stroje. Myslím, že jsou ve své bezohlednosti, ve svém neurčitém optimismu a pohodlném přesvědčení, že se nikdy nic vážného nestane, nesmírně zbrklí. V devíti případech z deseti se nic opravdu vážného nestane - jen malé trápení jednotlivců nebo skupin. Riskujeme však, že se to stane podesáté (a jsme přitom hloupí), pokud budeme nadále uplatňovat zásady ekonomie, která byla vypracována na základě hypotéz *laissez-faire* a volné soutěže, na společnost, která tyto hypotézy rychle opouští.

(iii) Existuje náprava?

Vzhledem k tomu, že měnová politika vyhlášená v rozpočtu (z roku 1925) je skutečným zdrojem našich průmyslových potíží, nelze doporučit jiný skutečně uspokojivý postup než její zvrácení. Nicméně mezi alternativami, které má tato vláda ještě k dispozici, jsou některé směry lepší než jiné.

Jednou z nich je razantně pokračovat v takzvané „zdravé“ politice s cílem provést „zásadní úpravy“ ortodoxním způsobem, a to dalším omezením úvěrů a případným podzimním zvýšením bankovní sazby, čímž se prohloubí nezaměstnanost, a použít všechny ostatní zbraně, které máme v rukou, abychom donutili snížit peněžní mzdy, a věřit, že až bude tento proces konečně dokončen, klesnou i životní náklady, a průměrné reálné mzdy se tak vrátí na svou dřívější úroveň. Pokud se tuto politiku podaří uskutečnit, bude v jistém smyslu úspěšná, i když za sebou zanechá mnoho nespravedlnosti vzhledem k nerovnosti změn, které způsobí, neboť silnější skupiny získají na úkor slabších. Protože metoda ekonomického nátlaku dopadá nejsilněji na slabší průmyslová odvětví, kde jsou již nyní mzdy relativně nízké, má tendenci zvyšovat stávající rozdíly mezi mzdami různých průmyslových skupin.

Otázkou je, jak daleko nechá veřejné mínění takovou politiku zajít. Pro vládu by bylo politicky nemožné přiznat, že záměrně prohlubuje nezaměstnanost, i kdyby jí členové měnového výboru poskytli argumenty pro její podporu. Na druhé straně je možné, aby deflace vyvolala své účinky, aniž by byla uznána. Deflace, jednou tak málo započatá, je ve svém postupu kumulativní. Pokud v podnikatelské sféře začne všeobecně převládat pesimismus, může pomalejší oběh peněz, který z toho vyplývá, vést Deflaci daleko dál, aniž by banka musela zvýšit bankovní sazbu nebo snížit své vklady. A protože veřejnost vždy lépe rozumí konkrétním příčinám než příčinám obecným, bude deprese přičítána průmyslovým sporům, které ji budou provázet, Dawesovu programu, Číně, nevyhnutelným důsledkům Velké války, clům, vysokým daním, čemukoli na světě kromě obecné měnové politiky, která celou věc nastartovala.

Tento směr navíc nemusí být veden jednoznačným způsobem. Skryté omezování úvěrů ze strany Anglické banky může být spojeno s nejasnými úvahami pana Baldwina (který v naší oblíbě

vystřídal pozici, kterou dříve zaujímal královna Viktorie), zda mu společenská benevolence neukládá, aby jeho důsledky neutralizoval řadou nelogických dotací. Dobré srdce královny Baldwinové nám umožní zachovat si rozvahu, zatímco v zákulisí bude probíhat vážná práce. Rozpočtová situace znemožní, aby dotace byly dostatečně velké, aby přinesly skutečnou změnu. A nakonec, pokud nedojde ke společenskému převratu, „zásadní úpravy“ řádně proběhnou.

Někteří lidé mohou o této prognóze uvažovat s chladnou hlavou. Já ne. Zatímco probíhá, znamená velkou ztrátu sociálních příjmů, a až skončí, zanechá za sebou mnoho sociální nespravedlnosti. Nejlepší, ba jediná naděje spočívá v možnosti, že se v tomto světě, kde lze tak málo předvídat, něco objeví - což mě vede k mým alternativním návrhům. Nemohli bychom něčemu *pomoci*, aby se něco objevilo?

Existují jen dva rysy situace, které lze obrátit v náš prospěch. První je finanční - pokud by hodnota zlata ve vnějším světě klesla, bylo by zbytečné měnit úroveň mezd u nás. Druhý je průmyslový - pokud by *nejdříve* klesly životní náklady, naše svědomí by bylo čisté, kdybychom žádali labouristy, aby přijali nižší peněžní mzdu, protože pak by bylo zřejmé, že snížení není součástí plánu na snížení reálných mezd.

Když byl poprvé oznámen návrat ke zlatému standardu, mnoho autorit se shodlo na tom, že jsme hazardovali s růstem cen ve Spojených státech. K růstu zatím nedošlo.^[3] Politika Bank of England navíc počítala spíše se stabilitou cen ve Spojených státech než s jejich růstem. Skutečnost, že americké banky mohou půjčovat své prostředky v Londýně za vysoký úrok, má tendenci udržovat v New Yorku vyšší peněžní sazby, než by tomu bylo v opačném případě, a přitahovat do Londýna místo do New Yorku přebytky zlata na světových trzích. Naše politika tak měla za cíl zbavit New York tlaku levných peněz a dodatečného zlata, které by jinak měly tendenci tlačit jejich ceny vzhůru. Abnormální rozdíl mezi měnovými kurzy v Londýně a New Yorku brání zlatému standardu, aby fungoval i podle svých vlastních zásad. Podle ortodoxní doktríny, když jsou ceny v A příliš vysoké ve srovnání s cenami v B, zlato odtéká z A do B, čímž se ceny v A snižují a v B zvyšují, takže pohyb cen v B směrem nahoru se napůl setkává s pohybem cen v A směrem dolů.

V současné době tomu politika Bank of England brání. Navrhuji proto, aby tuto politiku změnila. Ať sníží bankovní sazbu a přestane omezovat úvěry. Pokud v důsledku toho začnou „špatné“ americké peníze, které nyní ohrožují londýnský peněžní trh, opět proudit zpět, splácíme je zlatem nebo, bude-li to nutné, pomocí dolarových úvěrů, které ministerstvo financí a Bank of England zařídily v New Yorku. Bylo by lepší platit zlatem, protože by to bylo levnější a protože tok skutečného zlata by měl větší vliv na americkou cenovou hladinu. Kdybychom změnili pravidla, která nyní činí nepoužitelnými tři čtvrtiny našich zásob zlata, mohli bychom s klidným svědomím pozorovat ztrátu 60 000 000 nebo 70 000 000 liber št. ve zlatě - což by znamenalo velkou změnu poměrů jinde. Není důvod platit 4,5 % úrok z pohyblivých amerických zůstatků, které nás mohou kdykoli opustit, abychom tyto zůstatky použili k nákupu a držení nečinného a znehybněného zlata.

Zlato by nemohlo odtékat v takovém rozsahu, pokud by současně Bank of England neupustila od omezení úvěru a nenahradila zlato nějakým jiným aktivem, *např.* pokladničními poukázkami. To znamená, že by Banka musela upustit od snahy vyvolat zásadní úpravy metodami ekonomického nátlaku a záměrného zesilování nezaměstnanosti. Sama o sobě by tedy tato politika mohla být vystavena kritice, že příliš sází na očekávání vyšších cen v Americe.

Abychom tomu čelili, navrhuji, aby se pan Baldwin ve spolupráci s odborovými předáky otevřeně a upřímně postavil k faktům v následujícím duchu.

Dokud budou členové vlády předstírat, že současné hnutí za snížení mezd nemá nic společného s hodnotou peněz, je přirozené, že ho dělnická třída bude chápat jako koordinovaný útok na reálné mzdy. Má-li kancléř státní pokladny pravdu v tom, že jeho měnová politika nemá s věcí nic společného než Golský proud, pak z toho vyplývá, že současná agitace za snížení mezd je prostě tažením proti životní úrovni dělnické třídy. Teprve až vláda uzná pravdivost diagnózy uvedené v těchto kapitolách, bude moci přizvat ke spolupráci odborové předáky za spravedlivých a rozumných podmínek.

Jakmile vláda přizná, že problém je především peněžní, pak může labouristům říci: „Toto není útok na reálné mzdy. Zvýšili jsme hodnotu libry šterlinků o 10 %. To znamená, že peněžní mzdy musí klesnout o 10 procent. Ale také to znamená, že až bude úprava dokončena, životní náklady klesnou asi o 10 procent. V tomto případě nedojde k žádnému závažnému poklesu reálných mezd. Nyní existují dva alternativní způsoby, jak dosáhnout snížení peněžních mezd. Jedním způsobem je vyvíjet ekonomický tlak a prohlubovat nezaměstnanost omezováním úvěrů, dokud nebudou mzdy *nuceny klesat*. Tento způsob je nenáviděný a katastrofální kvůli nerovnoměrným účinkům na silnější a slabší skupiny a kvůli hospodářskému a sociálnímu plýtvání v době, kdy probíhá. Druhou cestou je uskutečnit *jednotné* snížení mezd *dohodou*, s tím, že to nebude znamenat dlouhodobý pokles průměrných reálných mezd pod úroveň, kterou měly v prvním čtvrtletí tohoto roku. Praktický problém spočívá v tom, že peněžní mzdy a životní náklady jsou vzájemně provázány. Životní náklady nemohou klesnout *dříve*, než klesnou peněžní mzdy. Aby mohly klesnout životní náklady, musí *nejprve* klesnout peněžní mzdy. Nemohli bychom se tedy dohodnout na jednotném počátečním snížení peněžních mezd v celém spektru zaměstnání, včetně zaměstnání ve státní správě a samosprávě, o (řekněme) 5 %, přičemž toto snížení nebude platit, dokud nebude po určité době kompenzováno poklesem životních nákladů?“

Kdyby pan Baldwin předložil tento návrh, odboroví předáci by se ho pravděpodobně ihned zeptali, co hodlá udělat s jinými peněžními platbami než mzdami - nájmy, zisky a úroky. Pokud jde o nájemné a zisky, může odpovědět, že nejsou pevně stanoveny v penězích, a proto budou při měření v penězích klesat postupně s cenami. Nejhorší na této odpovědi je, že renty a zisky jsou stejně jako mzdy lepkavé a nemusí klesat dostatečně rychle, aby pomohly přechodu tak, jak by měly. Pokud však jde o úroky z dluhopisů, a zejména o úroky ze státního dluhu, nemá vůbec žádnou odpověď. Podstatou každé politiky snižování cen je totiž to, že prospívá příjemcům úroků na úkor zbytku společnosti; tento důsledek deflace je hluboce zakořeněn v našem systému peněžní smlouvy. Celkově vzato nevím, jak lze námitce labouristů čelit, ledaže by se zhruba a rychle zavedla dodatečná daň z příjmu ve výši 1 libry št. na všechny příjmy jiné než ze zaměstnání, která by měla trvat, dokud se reálné mzdy nevrátí na svou dřívější úroveň^[4].

Jestliže se návrh na dobrovolné plošné snížení mezd, ačkoli je v zásadě rozumný, jeví jako příliš obtížně proveditelný v praxi, pak bych se ze své strany přikláněl k tomu, abych vsadil vše na pokus o zvýšení cen ve vnějším světě - to znamená na zvrat současné politiky Anglické banky. Jak jsem vyrozuměl z jejich červencového *měsíčního přehledu*, je to také doporučení vysokých představitelů Midland Bank.

To, že všechny tyto návrhy narážejí na vážné potíže, je nevyhnutelné. Jakýkoli plán na záměrnou změnu hodnoty peněz, jaký přijala vláda, musí v moderních ekonomických podmínkách narazit na námitky spravedlnosti a účelnosti. Jsou to návrhy, které mají zmírnit tvrdé důsledky chyby; nemohou však tuto chybu napravit. Nebudou se zamlouvat těm pesimistům, kteří se domnívají, že správným předmětem útoku je úroveň reálných mezd, a nikoli pouze peněžních mezd. Zmiňuji se o

nich proto, že naše současná politika záměrného prohlubování nezaměstnanosti tím, že držíme úvěr pevně v rukou, právě když by měl být z jiných důvodů uvolněn, abychom si vynutili úpravy použitím zbraně ekonomické nutnosti proti jednotlivcům a proti jednotlivým odvětvím, je politikou, kterou by země nikdy nedovolila, kdyby věděla, co se děje.

1. [↑](#) [Napsáno bezprostředně po návratu ke zlatu.]
2. [↑](#) Tento názor sdílel i Výbor pro měnu ministerstva financí, který oznámil, že zlepšení kurzu z loňského podzimu a jara by nebylo možné udržet, kdybychom neobnovili zlatý standard; jinými slovy, zlepšení kurzu před obnovením zlata bylo způsobeno spekulativním očekáváním této události a pohybem kapitálu, nikoliv vlastním zlepšením libry šterlinků.
3. [↑](#) Podle mého názoru se ještě nemusíme vzdávat naděje, že k tomu dojde. Tendence amerických cen je spíše vzestupná než sestupná a k zažehnutí dřímajících možností inflace ve Spojených státech stačí zápalka. Tato možnost je jediným skutečným důvodem, proč nebýt příliš pesimistický.
4. [↑](#) To však nebrání tomu, aby držitelé dluhopisů v dlouhodobém horizontu získali, pokud v dlouhodobém horizontu ceny opět neporostou. Takové zisky a ztráty držitelů dluhopisů jsou však nevyhnutelným rysem nestabilního měnového standardu. Protože však ceny v dlouhodobém horizontu zpravidla rostou, jsou držitelé dluhopisů v dlouhodobém horizontu ztrátoví, nikoliv ziskoví ze systému.